

Sygn. akt IV CSK 205/15

POSTANOWIENIE

Dnia 14 stycznia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący)

SSN Marian Kocon

SSN Krzysztof Pietrzykowski (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

przy uczestnictwie D. S. i J. S.

o wpis,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 14 stycznia 2016 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Okręgowego w B.

z dnia 9 grudnia 2014 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych złożył wniosek o dokonanie wpisu hipoteki przymusowej w kwocie 5.496,54 zł w dziale IV księgi wieczystej Kw Nr [...]. Do wniosku dołączył dwie decyzje Zakładu Ubezpieczeń Społecznych: z dnia 29 lipca 2013 r. stwierdzającą, że D. S. jest dłużnikiem wnioskodawcy i określającą stan należności z tytułu zaległych składek i z dnia 20 listopada 2013 r. wskazującą w części wstępnej J. S. i stwierdzającą, że płatnik składek D. S. jest dłużnikiem wnioskodawcy oraz określającą stan należności z tytułu zaległych składek.

Sąd Rejonowy w B. postanowieniem z dnia 4 lipca 2014 r. oddalił wniosek.

Sąd Rejonowy, powołując się na art. 109 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (jedn. tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 707, ze zm., dalej: „u.k.w.h.”), wskazał, że wierzyciel, którego wierzytelność jest stwierdzona tytułem wykonawczym, określonym w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym, może na podstawie tego tytułu uzyskać hipotekę na wszystkich nieruchomościach dłużnika (hipoteka przymusowa). Zgodnie z art. 110 u.k.w.h., podstawą wpisu hipoteki przymusowej może być również decyzja administracyjna, chociażby decyzja nie była ostateczna. Sąd Rejonowy, odwołując się do art. 26 ust. 3a pkt 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585, ze zm., obecny jedn. tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 121 ze zm.; dalej: „u.s.u.s.”), podkreślił, że podziela pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w postanowieniu z dnia 9 stycznia 2013 r., III CSK 69/12 (OSNC 2013, nr 7-8, poz. 93), że podstawę wpisu hipoteki przymusowej na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na nieruchomości będącej przedmiotem współwłasności łącznej zobowiązanego i jego małżonka może stanowić tylko tytuł wykonawczy wystawiony przeciwko obojgu małżonkom, co wynika z art. 27c ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (jedn. tekst: Dz.U. z 2012 r., poz. 1015 ze zm., obecny jedn. tekst: Dz.U. z 2014 r., poz. 1619 ze zm.; dalej: „u.p.e.a.”).

Sąd Rejonowy wskazał, że w dziale II tej księgi wieczystej, która jest prowadzona dla nieruchomości gruntowej, jako współwłaściciele nieruchomości są ujawnieni J. S. i D. S. na zasadach małżeńskiej ustawowej wspólności majątkowej. Osobą zobowiązaną wobec wnioskodawcy z tytułu zaległych składek jest tylko D.

S. Część orzekająca decyzji z dnia 20 listopada 2013 r. nie zawiera żadnego rozstrzygnięcia odnoszącego się do uczestniczki, a jedynie w uzasadnieniu decyzji powołano się na odpowiedzialność osób pozostających w związku małżeńskim z majątku osobistego płatnika oraz z majątku wspólnego płatnika i jego małżonka. Sąd Rejonowy zaznaczył, że w niniejszej sprawie decyzja z dnia 29 lipca 2013 r. została doręczona uczestnikowi jako płatnikowi, a decyzja z dnia 20 listopada 2013 r. została doręczona uczestniczce, przy czym z uzasadnienia decyzji wynika, że doręczono ją uczestniczce jako małżonce płatnika.

Wnioskodawca wniósł apelację od postanowienia Sądu Rejonowego.

Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 9 grudnia 2014 r. oddalił apelację. Podkreślił, że Sąd Rejonowy dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych, a następnie wyciągnął na ich podstawie prawidłowe wnioski natury prawnej, które Sąd Okręgowy podzielił i przyjął za własne. Uznał, że wprowadzie decyzja z dnia 20 listopada 2013 r. była adresowana do płatnika i do jego małżonki, jednak nie zawiera ona w sentencji odniesienia do odpowiedzialności J. S., co sprawia, że nie można jej uznać za decyzję wydaną w stosunku do niej. Hipoteka przymusowa może zaś zostać wpisana tylko na podstawie dokumentu, który jest wystawiony przeciwko wszystkim osobom będącym współwłaścicielami nieruchomości (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2013 r., I CSK 433/12, niepubl.).

Zakład Ubezpieczeń Społecznych wniósł skargę kasacyjną od postanowienia Sądu Okręgowego, zaskarżając je w całości i zarzucając naruszenie prawa materialnego, mianowicie art. 110 k.w.h. w związku z art. 26 ust. 3 i 3a pkt 2 u.s.u.s., art. 107 § 1, art. 28 i art. 40 k.p.a. w związku z art. 123 u.s.u.s. oraz art. 29 § 1 ord. pod. w związku z art. 31 u.s.u.s.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Najwyższy, rozstrzygając powstałe w dawniejszym orzecznictwie rozbieżności, w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 28 października 2004 r., III CZP 33/04 (OSNC 2005, nr 3, poz. 43), orzekł, iż doręczona dłużnikowi decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, ustalająca wysokość należności z tytułu składek, stanowi podstawę wpisu w księdze wieczystej hipoteki przymusowej na

nieruchomości będącej przedmiotem współwłasności łącznej dłużnika i jego małżonka.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 9 stycznia 2013 r., III CSK 69/12 (OSNC 2013, nr 7-8, poz. 93), nie tylko odstąpił od ugruntowanej linii orzecznictwa, ukształtowanej uchwałą składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2004 r., III CZP 33/04, ale wyraził pogląd, że podstawę wpisu hipoteki przymusowej, ustanawianej na nieruchomości stanowiącej współwłasność łączną dłużnika i jego małżonka w celu zabezpieczenia należności Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z tytułu składek, ustalonych doręczoną dłużnikowi nieostateczną decyzją, może stanowić tylko administracyjny tytuł wykonawczy wystawiony na podstawie art. 27c u.p.e.a. Podobne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w postanowieniach z dnia 17 kwietnia 2013 r., I CSK 433/12 (OSNC-ZD 2014, nr A, poz. 20), z dnia 24 października 2013 r., IV CSK 7/13 i z dnia 7 listopada 2013 r., V CSK 547/12 (niepubl.).

Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 4 grudnia 2013 r., II CSK 163/13 przedstawił do rozstrzygnięcia składowi powiększonemu tego Sądu następujące zagadnienie prawne: „Czy po zmianie przepisów normujących hipotekę przymusową, dokonanej ustawą z dnia 26 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 131, poz. 1075), doręczona zobowiązanemu decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, ustalająca wysokość należności z tytułu składek, może być podstawą wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości wchodzącej w skład majątku wspólnego zobowiązanego i jego małżonka?”. Wątpliwości, które skłoniły Sąd Najwyższy do przedstawienia zagadnienia prawnego składowi powiększonemu, zostały spowodowane wyżej wymienionymi postanowieniami Sądu Najwyższego, w których - po wprowadzeniu ustawą z dnia 26 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 131, poz. 1075; dalej: „ustawa nowelizująca”) w miejsce dotychczasowej hipoteki przymusowej, która mogła mieć charakter hipoteki przymusowej kaucyjnej albo zwykłej, jednego rodzaju hipoteki przymusowej - zakwestionowano aktualność uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 28 października 2004 r., III CZP 33/04.

Sąd Najwyższy dnia 10 października 2014 r. podjął w składzie siedmiu sędziów w sprawie III CZP 28/14 uchwałę, zgodnie z którą decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych ustalająca wysokość należności z tytułu składek może być podstawą wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości wchodzącej w skład majątku wspólnego dłużnika i jego małżonka tylko wtedy, gdy została doręczona obojgu małżonkom (OSNC 2015, nr 2, poz. 14). W uzasadnieniu wskazał, że zgodnie z art. 26 ust. 3 ust. 3a pkt 2 u.s.u.s. podstawą wpisu hipoteki przymusowej jest tylko doręczona decyzja, a art. 26 ust. 3a pkt 2 u.s.u.s. przewiduje ustanowienie hipoteki przymusowej na nieruchomości należącej do majątku wspólnego małżonków. Przepis art. 26 ust. 3 u.s.u.s. nie wskazuje jednak, komu decyzja powinna być doręczona. W postępowaniu przed Zakładem Ubezpieczeń Społecznych w zakresie doręczeń mają zastosowanie, na podstawie art. 123 u.s.u.s., przepisy art. 28 i 40 k.p.a., które definiują stronę oraz wymagają doręczenia pisma stronie. Małżonek dłużnika mieści się zaś w pojęciu strony, bowiem samo ustanowienie hipoteki przymusowej na objętej wspólnością ustawową nieruchomości stanowi ingerencję w sferę jego praw. Przewidziane w art. 23 ust. 3 u.s.u.s. wymaganie, aby stanowiąca podstawę wpisu hipoteki przymusowej decyzja była doręczona, obejmuje zatem doręczenie jej także małżonkowi dłużnika.

Sąd Najwyższy podkreślił następnie w uzasadnieniu uchwały z dnia 10 października 2014 r., III CZP 28/14, że konsekwencje zniesienia podziału hipoteki przymusowej na kaucyjną i zwykłą nie uzasadniają poglądu, że po zmianie stanu prawnego podstawą wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości objętej wspólnością ustawową, ustanawianej w celu zabezpieczenia wierzytelności Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z tytułu składek, może być jedynie administracyjny tytuł wykonawczy wystawiony przeciwko dłużnikowi i jego małżonkowi. Wykładnia wyłączająca możliwość ustanowienia na podstawie doręczonej decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych hipoteki przymusowej na nieruchomości stanowiącej przedmiot współwłasności łącznej dłużnika i jego małżonka prowadziłaby do pozbawienia znaczenia prawnego art. 26 ust. 3 i 3a pkt 2 u.s.u.s. Przeciwno zapatrywaniu traktującemu hipotekę przymusową jako środek egzekucyjny przemawia przede wszystkim to, że hipoteka przymusowa nie zmierza

do zaspokojenia wierzyciela i nie warunkuje wszczęcia egzekucji z nieruchomości, a sąd wieczystoksięgowy nie działa jako organ egzekucyjny. Hipoteka przymusowa występuje jako środek zabezpieczenia oznaczonej wierzytelności, a postępowanie o wpis hipoteki przymusowej odbywa się na podstawie przepisów kodeksu postępowania cywilnego regulujących postępowanie wieczystoksięgowe (art. 626¹-626¹³). Ustanowienie hipoteki przymusowej nie jest ani rodzajem, ani sposobem egzekucji; jego skutkiem nie jest też wyegzekwowanie roszczenia, lecz zabezpieczenie wykonania zobowiązania. Jest to postępowanie zmierzające do ułatwienia przyszłego postępowania egzekucyjnego. Z przytoczonych regulacji odnoszących się do hipoteki przymusowej oraz postępowania, w ramach którego jest ustanawiana, wynika więc, że hipoteka przymusowa jest środkiem zabezpieczenia wierzytelności, a postępowanie o jej ustanowienie jest postępowaniem rozpoznawczym, niemającym odniesień do postępowania egzekucyjnego, pozwalających na traktowanie tego postępowania „jak postępowania egzekucyjnego”.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy w niniejszym składzie, podzielając stanowisko zajęte w uchwale z dnia 10 października 2014 r., III CZP 28/14 oraz uznając zasadność zarzutów podniesionych w skardze kasacyjnej, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

kc